

לתורה את עצבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקעה
ערש"ק פרשת וישב ה'תשע"ז

"פתי"ך" - בגד, ציצית או חגורה?

סוד קידושין בטבעת דוקא

דרשת השי"ס עה"פ ובגפן שלשה שריגים

אין הדבר תלוי אלא בעבודה מסודרת

אור
החסידות

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וישב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקעה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, בנוגע למדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקר נתחי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל זרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

ה..... מקרא אני דורש

"פתי"ך" - בגד, ציצית או חגורה?

מדוע מפרש רש"י "חותמך ופתי"ך" - טבעת ושמלה, ואינו מפרש כפשוטו - חותם וחבל? /
מדוע אי אפשר לפרש שפתי"ך פירושו בגד הציצית? / ביאור הטעם לזה שבקשה תמר דוקא
חותם ושמלת יהודה, שעפ"ז יבאר פירוש רש"י על תיבות אלו

(נ"פ לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 331 ואילך)

ח..... פנינים עיונים וביאורים קצרים

ט..... יינה של תורה

סוד קידושין בטבעת דוקא

מעלת החתום - כחלק מן הטבעת דוקא / שבת - "חותם" שמעיד על בורא העולם / השורש
דהנהגת הטבע והנהגה נסית / גילוי שם הוי' בתוך הנהגת הטבע / בנישואין נמשך "כח
האין סוף"

(נ"פ לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 331 ואילך)

יב..... פנינים רדוש ואגדה

יג..... חידושי סוגיות

דרוש על דרשת הש"ס עה"פ ובגפן שלשה שריגים

יקדים מדברי הסוגיא דעדיפא היתה לו לרב דרשת ר' ירמי' יותר מדרשות התנאים, ויבאר
העומק המיוחד בדרשה זו והטעם שנדרשה דוקא ע"י ר' ירמי'

(נ"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 166 ואילך)

טז..... תורת חיים

להתחזק בכמהון

יח..... דרכי החסידות

אפשר לפעול!

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"פתילך" – בגד, ציצית או חגורה?

מדוע מפרש רש"י "חותמך ופתילך" – טבעת ושמלה, ואינו מפרש כפשוטו – חותם וחבל? / מדוע אי אפשר לפרש שפתילך פירושו בגד הציצית? / ביאור הטעם לזה שבקשה תמר דוקא חותם ושמלת יהודה, שעפ"ז יבואר פירוש רש"י על תיבות אלו

במעשה יהודה ותמר מסופר שתמר ביקשה מיהודה ערבון; "ויאמר (יהודה) מה הערבון אשר אתן לך – ותאמר (תמר) חותמך ופתילך ומטף אשר בידך וגו'" (לה, יח). והנה, "מטף אשר בידך" אינו זקוק לפירוש מיוחד כי פשוט הוא – אך לגבי "חותמך ופתילך" מצינו חילוקי דעות במפרשים:

יש מפרשים תיבות אלו כמשמען הרגיל – "חותמך" הוא חותם שחותמים בו על חפצים, ואילו "פתיל" הוא חוט. וכן מבואר מלשון תרגום יונתן בן עוזיאל: "סיטומתך וחזיידך" – ש"סיטומתא" היינו "חותם" (ראה ב"מ עד, א וברש"י שם), ו"חוט" היינו כפשוטו.

ובחזקוני פירש יותר, ששני אלו היה יהודה זקוק להם בעת גזיזת הצאן: "חותמך – לחתום הקשרים של צמר, פתילך – לקשור הצמר"; ויש שפירשו, שה"פתיל" היינו חוט (או חבל) שחוגרים על המתניים ("גארטעל"), וכן כתב הרשב"ם: "אזור" (ועד"ז הוא בתרגום הרס"ג, ועוד).

אמנם בתרגום אונקלוס תרגם: "עזקתך ושושיפך". ומביאו רש"י בפירושו, ומסביר הכוונה:

"טבעת שאתה חותם בה, ושמלתך שאתה מתכסה בה".

ולכאורה פירוש זה צ"ב (וכקושיית המפרשים) – מכיון שבכתוב נאמר "חותם"

ו"פתיל", מנין לנו להעמיס כאן 'טבעת' ו'שמלה'? ולאידך גיסא: אם אכן כוונת הכתוב לטבעת ושמלה, למה לא אמר בפירושו: "טבעתך ושמלתך"?

ב. והנה, רבים ממפרשי רש"י למדו, כי כוונתו ב"שמלה" היא לבגד מיוחד שמקיימים על ידו מצות ציצית, ו"על שם פתילי הציצית תיקרא השמלה פתיל"².

איברא שקשה להעמיס דבר זה בלשון רש"י הפשוטה והברורה - "שמלתך שאתה מתכסה בה", שאין בלשון זו שום רמז לפתילי הציצית!

ומה שכתבו (שפתי חכמים. ועוד), שרש"י נתכוון בלשון זו ("שמלתך שאתה מתכסה בה") לרמוז ללשון הכתוב המדובר על הציצית (תצא כב, יב): "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה" - קשה להולמו בדרך הפשט, כי (ראה גם באר יצחק על רש"י):

(א) בכתוב שם לא נזכר כלל לשון "פתילים", אלא "גדילים" - ומעתה, אם באנו לומר שהלשון כאן מיוסדת בלשון הכתוב שם היה צריך לומר "גדילך" (ולא "פתילך").

(ב) הכתוב הנ"ל הוא בספר דברים, וגם פרשת ציצית בכלל [שבה נזכר הלשון "פתיל תכלת"] כתובה היא לראשונה בספר במדבר (ס"פ שלח); ובכן, לא מסתבר כלל אשר רש"י יפתום "שמלתך שאתה מתכסה בה" - ויסמוך על התלמיד, שאוחז רק בספר בראשית, אשר יבין מעצמו לעשות 'גזירה שווה' בין לשונו כאן ללשון הכתוב לגבי ציצית שעדיין לא למד כלל!...

ועל כן נראה לומר וכפשטות הלשון, שהבגד המדובר כאן אינו שייך לענין הציצית; והדרא קושיא לדוכתא, מדוע ייקרא בגדו זה של יהודה בשם "פתילך"?

ג. וי"ל בביאור הענין:

כאשר תמר מבקשת "ערבון" מיהודה, מובן בפשטות שהיא לא תבקש סתם חפצים הנמצאים אצלו (שיכול הוא למצוא תמורתם בנקל), אלא דוקא דברים יקרים השייכים אליו באופן "אישי", וממילא יש וודאות שישוב בחזרה כדי לקחתם.

וזהו שביקשה ממנו את "חותמך" - ורש"י מפרש "טבעת שאתה חותם בה":

תמר לא אמרה "טבעתך" - כי טבעת סתם אין בה חשיבות מיוחדת ו"אישית", אלא

(1) ויש להעיר שעיקר הקושי הוא בנוגע לפירוש תיבת "פתילך":

בנוגע ל"חותמך" - אפשר לפרש שכיון ובתוך הטבעת יש חותם שיהודה חותם בו ("טבעת שאתה חותם בה"), לכן נקראת הטבעת עצמה "חותם" על שם החותם שבה; אך בנוגע ל"פתילך" קשה, כי אין סברא שבגד המכסה את גוף האדם ("שמלתך שאתה מתכסה בה") ייקרא על שם החוטמים ("פתילים") שבו! ובלשון הרמב"ן: "איך תיקרא השמלה 'פתיל'?! - הערת העורך.

(2) לשון הרמב"ן. אלא שהרמב"ן עצמו דוחה פירוש זה, כי "חלילה שיקיים יהודה מצות ציצית ויזולזל בו לתת אותו בזימה"; ובמפרשי רש"י כתבו שאין בזה קושיא, עיין בדבריהם - הערת העורך.

הדגישה "חותמך" – אותה טבעת שיש בתוכה את החותם המיוחד של יהודה, "שאתה חותם בה" [ולהעיר שהרד"ק כתב "טבעת שחותמין בו" ואילו רש"י מדייק: "טבעת שאתה חותם בה"], וממילא ברור שלא ישאיר יהודה טבעת "אישית" זו בידה של אשה זרה (ובפרט שחשבה "לזונה" – לח, טו) וישוב בחזרה כדי לקחתה.

ובדרך זו יתבאר גם מדוע לא רצה רש"י לפרש "פתילך" כמשמעו הרגיל: חוט, "אזור" ("גארטעל") וכיו"ב – שהרי אין אלו חפצים יקרים ו"אישיים" כלל; אלא ע"כ שתמר ביקשה את בגדו ה"אישי" של יהודה – "שמלתך שאתה מתכסה בה", ולכן נקטה בלשון "פתילך" דוקא, וכדלקמן.

ד. ביאור הלשון "פתילך" יתבאר על פי מה שלמד התלמיד בדברי רש"י בסדרה קודמת – פ' ויצא (ל, ח):

על דברי רחל "נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי . . ותקרא שמו נפתלי", מביא רש"י: "מנחם בן סרוק פירשו במחברת 'צמיד פתיל', חבורים מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים". והיינו, ש"פתיל" ענינו הוא חיבור, וכמו "צמיד פתיל" (חוקת יט, טו) שפירושו "לשון מחובר" (רש"י שם), ו"נפתלתי" פירושו "נתחברתי".

ולכן ביקשה תמר מיהודה את "פתילך" – ולא אמרה "שמלתך":

תמר לא רצתה סתם שמלה ובגד, אלא "שמלתך שאתה מתכסה בה" – השמלה המיוחדת שיהודה היה מתכסה בה מתוך חשיבותו כ"גדול שבשבטים" [ובדוגמת מה שמצינו בעשו "בגדי עשו בנה הגדול החמודות" (תולדות כז, טו)].

– ועל דרך "מטך אשר בידך", שתמר ביקשה (לא סתם מטה, אלא) את המטה המיוחד ליהודה, שבו מתבטאת גבורתו המיוחדת (ראה רמב"ן, בחיי וספורנו כאן). –

ולהדגיש זה אמרה הלשון "פתילך", מלשון חיבור – תמר ביקשה את השמלה המיוחדת שיש לה חיבור "אישי" עם יהודה וחשיבותו, "שמלתך שאתה מתכסה בה".

ולפי זה מיושבת בפשטות קושיית הרמב"ן: "ואיננו נכון שיתן שמלתו וילך ערום ממנה!" – כי יהודה נותר לבוש עם בגדים אחרים שהיו על גופו, וכל שנתן לה הוא את השמלה המיוחדת שהיתה לו בתור סימן לחשיבותו.

[ומה שהקשה עוד הרמב"ן, שבהמשך הענין נאמר "פתילים" לשון רבים – הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה" (לח, כה) – ואיך תיקרא שמלה אחת בלשון רבים? הנה כבר יישב הרד"ק, שבגדים מסוג זה "היו נעשים על תכונת שנים או יותר", ולכן נקראו בלשון רבים].

ודו"ק.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מבואר שעל ידי זה באה הרווחת יוסף - ולכן מבאר שנוסף על הטעם המרומז ב"אחר הדברים האלה", היתה עוד כוונה עיקרית "ועוד שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם".

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 163 ואילך)

"עולה" תמנתה - מאי קמ"ל?

הנה חמ"ך עולה תמנתה

ובשמשון הוא אומר וירד שמשון תמנתה, בשפוע הדר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן (לח, יג, רש"י)

בתירוץ הקושיא מ"ירד שמשון" מובאים בגמ' ג' תירוצים: א. "שמשון שנתגנה בה כתיב ב' ירידה, יהודה שנתעלה בה כתיב ב' עלי". ב. "שתי תמנאות היו, חדא בירייה וחדא בעלי". ג. "חדא תמנה הואי, דאתי מהאי גיסא ירידה, ודאתי מהאי גיסא עלי" (סוטה י, א). וצריך ביאור מדוע הביא רש"י טעם הג' לחוד ולא את שני התירוצים האחרים.

ויש לומר הביאור בזה:

התיבות "חמ"ך עולה תמנתה" נאמרו לתמר על ידי מישור, כלשון תחילת הכתוב "ויגד לתמר לאמר". וא"כ, קשה לפרש כתירוץ הראשון שפירוש "עולה" הוא שב"תמנת" "נתעלה" יהודה, כי מהיכן לו ל"מגיד" זה לדעת מה יקרה עם יהודה בעתיד על ידי עלייתו זאת? ומפני זה גם קשה לפרש "עולה תמנתה" - דמכיון ש"שתי תמנאות היו" הוצרך ה"מגיד" לסמן לתמר לאיזה "תמנת" הכוונה, שהרי שתי התמנאות לא היו סמוכות אחת לחברתה, וכמפורש ביהושע (טו, י, שם, נו, יט, מג) ששני המקומות בשם "תמנה" - אחת הייתה בחלקו של יהודה ואחת בחלקו של דן. וא"כ אין צורך להודיע לאיזה מהן הכוונה, כי ברור שהמגיד התכוון להעיר שבסמיכות אליהם ולא להרחיק מהם!

ולכן הביא רש"י, המבאר "פשוטו של מקרא", פירוש השלישי בלבד, כי רק בפירוש זה מבואר מה שהוצרך המגיד לומר "עולה תמנתה", כי תמר היתה צריכה לדעת מאיזו דרך מגיע יהודה, אם "מכאן" או "מכאן".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 122 ואילך)

אחר הדברים - דיבורים או מאורעות?

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאופה גו'

אחר הדברים האלה - לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק כפי כולם לדבר בו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו, ועוד שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם (ז, א, רש"י)

לכאורה תמוה, הרי לשון הכתוב "אחר הדברים האלה" המורה על המשך פרשה זו (חלומות השרים) לפרשה שלפני (מעשה יוסף ואשת פוטיפר) מובן מעצמו מהמשך הכתובים שבהם מסופר שע"י שר המשקים באה הרווחה ליוסף. וא"כ, מה הכריח את רש"י לחדש עוד פירוש שלא נזכר כלל בקרא - שהסיפור עם שר המשקים ושר האופים הי' כדי לבטל את הלעז שהוציאה אשת פוטיפר?

ויש לומר הביאור בזה:

בפרש"י מוכח, שלשיטתו עיקר פירוש "אחר הדברים" אינו כפי שמפרשים בדרך כלל - "אחר המאורעות האלה", "דבר" מלשון "ענין", אלא פירוש "הדברים" הוא - "הדיבורים", "דבר" מלשון דיבור. ולדוגמא, עה"פ "ויהי אחרי הדברים האלה ויוגד גו'" (וירא כב, ט) מפרש "הי' אברהם מהרהר ואומר כו' וזהו אחרי הדברים האלה הרהורי דברים" [וכן מוכח ג"כ מפרש"י לך טו, א, וירא כב, א. פרשתנו לט, ז. ועוד].

ועפ"ז מתורץ בפשטות גם פרש"י דידן, דהוקשה לרש"י מ"ש "אחר הדברים האלה חטאו גו'" - הרי לא מצינו לעיל דיבורים השייכים לחטא שר המשקים ושר האופים? ולכן מפרש שאכן בא הכתוב להשיענו ב"אחר הדברים האלה" שהיו כאן דיבורים שלא נתפרשו בכתוב - "שהרגילה אותה ארורה את הצדיק כפי כולם לדבר בו", ובהמשך לדיבורים א"ה "הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו".

אלא שא"א לרש"י להסתפק בזה, דא"כ הי' משמע שרק זה הוא הטעם שסייב הקב"ה הסיפור דשר המשקים ושר האופים, והרי בכתובים לקמן

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

סוד קידושין בטבעת דוקא

מעלת החותם - כחלק מן הטבעת דוקא / שבת - "חותם" שמעיד על בורא העולם / השורש דהנהגת הטבע והנהגה נסית / גילוי שם הוי' בתוך הנהגת הטבע / בנישואין נמשך "כח האין סוף"

ה"ערבון" ששאלה תמר מאת יהודה היה "חותמך ופיתלך ומטך אשר בידך". ובפירוש "חותמך" כתב רש"י: "טבעת שאתה חותם בה" (פרשתנו לה, יח ובפרש"י). והנה, בעלי התוספות כתבו ש"טבעת חותם" זו לא סימן בלבד הייתה, אלא כסף קידושין, שביקשה תמר "קדשני כדת משה וישראל" (ראה בהדר זקנים ובמושב זקנים עה"פ). ומקידושין אלו נובע המנהג בימינו לקדש קידושי כסף על ידי טבעת. והדבר צריך ביאור, מהי השייכות בין כללות ענין הקידושין לטבעת, שמשום כך קידש יהודה את תמר בטבעת דוקא, וגם אנו מדייקים לקדש על ידי טבעת? ויש לבאר פנימיות ענין ה"טבעת" וה"חותם", ואזי יתברר כיצד ענין טבעת החותם רומז על ענין נעלה ונשגב ביותר שישנו בעת אשר בונים יהודים בנין עדי עד.

מעלת החותם - כחלק מן הטבעת דוקא

חשיבותה של טבעת זו, שמחמתה ביקשה אותה תמר כערבון, אינה בטבעת בלבד, שהלא חיפשה תמר חפצים שיעידו על בעליהם, אלא שהייתה זו טבעת חותם, והחותם מסמן על בעליו. ואם כן תכלית כוונתה של תמר הייתה בחותם ולא בטבעת.

מאידך, החותם אינו חפץ בפני עצמו אלא חלק מן הטבעת.

ומביאור ענין הטבעת והחותם בדרך הפנימיות, יוסבר כיצד החותם הוא העיקר, ומכל מקום תכלית הכוונה היא שיהיה חלק מן הטבעת ושלמותה.

שבת – "חותם" שמעיד על בורא העולם

על הפסוק (בראשית ב, ב) "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" דרשו רז"ל (ב"ר פ"י, ט): "משל למלך שעשו לו טבעת, מה היתה חסרה – חותם, כך מה היה העולם חסר – שבת". במשל זה, נמשל העולם עצמו ל"טבעת", והשבת שהיא שלימות של העולם, נמשלת ל"חותם" המשלים את הטבעת.

ויש לבאר השייכות בין ששת ימי בראשית והשבת לטבעת ולחותם:

"טבעת" היא מלשון "טבע" העולם שנברא ונקבע בששת ימי בראשית, שהנהגת העולם הטבעית נותנת מקום לטעות ש"אין בעל הבית לבירה", והעולם מתנהג וקיים מעצמו ח"ו.

ועל זאת באה שבת שהיא ה"חותם" שענינו הוא להעיד ולהזכיר את בעל החותם, וכמו כן השבת היא בעבור "נקבע בלבבנו אמונת חידוש העולם", שהשי"ת הוא ברא את העולם, וממשיך לקיים ולהוות את העולם בכל רגע מחדש, כמבואר בסה"ק (ראה תניא חלק שער היחוד והאמונה בתחילתו).

ועל כך אמרו חז"ל שהעולם כפי שנברא בששה ימים, הרי הוא כטבעת בלא חותם, שאין ניכר בעולם בעל הבית שלו. ובאת שבת והרי היא כחותם המשלים את הטבעת, שמעידה על השי"ת שברא את העולם ומחדשו בכל רגע.

השורש דהנהגת הטבע והנהגה נסית

ועדיין יש להבין, מדוע בבריאת העולם ובטבע הנהגתו אין ניכר הבורא, ויכולים לטעות ח"ו שהעולם מתנהג וקיים מעצמו ח"ו, ודוקא יום השבת הוא המורה ומגלה את השי"ת בעולם?

ובכדי להבין זאת, יש להקדים יסוד גדול המבואר בסה"ק (ראה שער היחוד והאמונה פ"ו ואילך), ששמותיו השונים של הקב"ה המה מורים על כמה סוגים ודרגות של השפעות והמשכות מאתו ית', ונקרא בשמות אלו על שם אותן ההשפעות.

ומבואר אשר ההמשכה האלקית להחיות ולהנהיג את העולם היא משם "אלקים", כנאמר "בראשית ברא אלקים", ושם זה מורה על "מדת הגבורה והצמצום", שהקב"ה מכסה ומעלים על כך שהוא ית' "המהווה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע". ועל כן שם אלקים הוא בגימטריא "הטבע" (פרדס שער יב פ"ב).

אבל באמת, הרי הקב"ה עצמו הוא בורא עולמות ומנהיגם, אלא שהדבר נסתר ונעלם על ידי שם אלקים. וכאשר מתגלה אורו של הקב"ה עצמו בלא הסתרה, נקרא גילוי זה בשם "הוי", ולכן משם הוי' נמשכים הניסים שמשדדים הטבע, כי בשבירת הטבע מתגלה איך שהקב"ה נעלה מן הטבע לגמרי, והוא בוראו ומנהיגו.

והנה, "טבעת" היא מלשון טבע, והיא מורה על שם אלקים שהוא שרש להנהגת הטבע, ולעומת זאת "חותם" רומז על שם הוי', שהוא המגלה אמיתותו של הקב"ה כחותם המעיד על בעליו, וכפי שאמרו חז"ל "חותמו של הקב"ה אמת", שעל ידי שם הוי' מתגלית אמיתותו של הקב"ה בעולם – "ואמת הוי' לעולם".

וזהו ההפרש בין ששת ימי המעשה ליום השבת קודש: בששת ימי המעשה נברא העולם באמצעות שם "אלקים", עם צמצום והסתרה על גילוי אורו ית' ומציאותו, ואילו בשבת מאיר גילוי אורו של הקב"ה משם הוי', והרי היא כחותם המעיד על כך שהטבעת כולה שייכת לבעל החותם, כי גילוי שם הוי' בשבת מעיד על כך שגם הנהגת הטבע היא מאתו ית', אלא שנעלם אורו ומסתתר על ידי שם אלקים.

גילוי שם הוי' בתוך הנהגת הטבע

והנה (ראה סידור עם דא"ח מד, ב), כאשר מתגלה הקב"ה בשם הוי', שדבר זה הוא ביום השבת קודש, או בענין הניסים שמשדדים מערכות הטבע, הרי אין זה שמתגלה שם הוי' רק בעולמות עליונים, אלא חידוש גדול יש בדבר שאף שהעולם נברא בשם אלקים על ידי צמצומים רבים, מכל מקום נמשך בתוך הטבע גילוי שם הוי'.

דכאשר נתגלה שם הוי' בנס דקריעת ים סוף על דרך משל, והיה הגילוי באופן ששינה את הטבע הנמשך משם אלקים, אזי נתגלה לעין כל שהקב"ה הוא בורא את הטבע ומנהיגו תמיד, ונתברר שגם כאשר נראה לעין שהטבע מתנהג מעצמו, הרי אין זו האמת, שהרי כאשר חפץ הקב"ה הרי הוא מתגלה בשם הוי' ועושה כרצונו ומשדד הטבע.

בנישואין נמשך "כח האין סוף"

ומעתה יש לבאר מדוע קידש יהודה את תמר בטבעת חותם דוקא, כי בעת הנישואין ישנו גם כן ענין נעלה זה, שנמשך גילוי נעלה שלמעלה מן הטבע בתוך הטבע גופא:

דידוע, אשר בענין הנישואין מתגלה אור אין סוף בתוך העולם הגשמי המוגבל, שהרי כח ההולדה הוא בלתי מוגבל כלל, שהאדם מוליד בן שהוא כמותו ממש ואינו פחות ממנו, ו"גם הבן יוליד בדומה לו נפש שלימה . . . וכן מדור לדור, עד אין שיעור" (המשך "שמח תשמח" תרנ"ז עמ' 54).

וזהו ממש כענין טבעת חותם, שמהותה היא, כאמור, המשכת החותם – שם הוי' הבלתי מוגבל, בתוך הנהגת הטבע המצומצמת משם אלקים. וכמו כן בהולדה נמשך כח האין סוף בתוך העולם המוגבל, בבניין עדי עד.

[ועיין במקור הדברים בהערה 59, שמבאר מדוע אנו מקדשים בטבעת בלא חותם דוקא – כי עיקר החיבור בין ה"חותם" וה"טבעת" אינו בזמן הקידושין, אלא בנישואין שלאחריו. ובכללות, עיקר גילוי זה יהיה רק לעתיד לבוא].

פנינים

דרוש ואגדה

שתבוא "הרווחה" על ידי המיצר

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאופה גו'

אחר הדברים האלה - לפי שהרגילה אותה ארוחה את הצדיק בפי כולם לדבר בו, הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו, ועוד שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם (ב, א. א. רש"י)

יש לבאר שני פירושים אלו של רש"י בדרך הפנימיות:

ידוע, שירידת יוסף למצרים היתה ההתחלה לגלות מצרים (ראה רש"י פרשתנו לו, ב. שם לו, יד. ועוד), שהיא השורש לכל הגליות, כמאמר חז"ל "כל המלכיות (גליות) נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל" (ב"ר פט"ז, ד), וגאולתם של ישראל קשורה עם ביטול ה"מצירים" והגלות.

והנה, בביטול הגליות ישנם שני אופנים: א. ביטול ה"מצירים" שלא יוכלו להצר ולהזיק את ישראל. ב. לא רק ביטול ההיזק והמיצר, אלא גם שהמלכויות וה"מצירות" עצמם יסייעו בגאולתם של ישראל.

ויש לומר, שזוהו התוכן הפנימי בשני הטעמים שבפירוש רש"י:

בשלב הראשון, הכוונה בחטא שר המשקים והאופים היתה כדי לבטל הלעז שהוציאה אותה ארוחה על יוסף הצדיק, ביטול ה"מיצר"; אבל עיקר הכוונה הוא בשלב השני הבא אח"כ - "ועוד" - כדי שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם, שעל ידי שרי פרעה גופא תבוא הרווחה וגאולה ליוסף הצדיק, עד שנעשה "משנה למלך".

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 166)

השלכת הצרורות בעבודת השי"ת

בתחילת פרשתנו כתב רש"י "אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה כו', פירש לך יישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כו' משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה, עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצרורות מידו, ונוטל המרגלית".

ויש לעיין בלשון המשל "משמצאה, הוא משליך את הצרורות מידו, ונוטל המרגלית". לכאורה מה בא ללמדנו בזה ש"משליך את הצרורות מידו", הרי זה מובן מעצמו, שכאשר מוצאים את המרגלית אין מתעסקים כי אם עם המרגלית?

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

בכל הדברים הגשמיים טמונים ניצוצות קדושה, ועבודת האדם היא להתעסק עם הדברים הגשמיים, כדי לברר את הניצוץ מתוכם ולהעלותו לשרשו. וזהו משל המרגלית והחול, שה"מרגלית" היא ניצוץ הקדושה, וה"חול" הם הדברים הגשמיים שבתוכם טמון הניצוץ.

ורמזו יש במשל, שבאם רוצים לברר את הגשמיות ולהעלות את ה"מרגלית" הרי זה יתאפשר רק ע"י ש"משליך את הצרורות". והיינו, שכאשר מתעסקים באכילה ושתי' ובשאר העניינים הגשמיים, אין להחשיבם כלל, דאם לא כן, לא רק שאי אפשר להעלות את הניצוצות של קדושה כ"א אדרבה, יכול להיות שהדברים הגשמיים יפעלו בו ירידה.

אלא יש להשליך את "הצרורות" ולהראות שאין בדברים הגשמיים חשיבות כלל מצד עצמם, וכל עיסוקו בהם הוא רק כדי למצוא את ה"מרגלית" - הוא ניצוץ הקדושה שבהם. ורק באופן כזה אפשר להגיע להעלאת ה"מרגלית" ובירורה.

(ע"פ לקוטי שיחות חפ"ז עמ' 302 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

דרוש על הרשת הש"ס עה"פ ובגפן שלשה שריגים

יקדים מדברי הסוגיא דעדיפא היתה לו לרב דרשת ר' ירמי' יותר מדרשות התנאים, ויבאר העומק המיוחד בדרשה זו והטעם שנדרשה דוקא ע"י ר' ירמי'

ולא כדרשות התנאים דלעיל מיני' שם. ויל"ע טובא אמאי הי' רב דורש כפי דרשת ר' ירמי' בר אבא ולא כדרשות התנאים שלפנ"ז. וביותר תמוה, דהא ר' ירמי' בר אבא הי' תלמידו של רב, כדאייתא בברכות כז: . וא"כ מהו דקאמר ר' אבא לר' ירמי' דרב "כוותך דריש להו", ולכאורה טפי הול"ל איפכא, שהוא (ר' ירמי' בר אבא) כיוון לדעת רב (שהוא רבו) ודריש הני קראי כמותו.

והנראה בזה בהקדים דיש לדקדק בסדר הענינים שבדרשת ר' ירמי', דלפי דרשתו נמצא, שקודם "הגיע זמנן של ישראל ליגאל" ורק אח"כ "הגיע זמנה של

גרסינן בחולין צ"ב ע"א כמה דרשות מתנאי עה"פ "ובגפן שלשה שריגים, והיא כפורחת עלתה ניצה, הבשילו אשכולותי ענבים" (בחלומי של שר המשקים דפרשתנו). ובינייהו דריש רב ירמי' בר אבא "גפן אלו ישראל . . שלשה שריגים אלו ג' רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה, והיא כפורחת, הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות . . עלתה ניצה, הגיע זמנן של ישראל ליגאל . . הבשילו אשכולותי ענבים, הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה", ולאח"ז שם: "אל ר' אבא לר' ירמי' בר אבא כי דריש להו רב להני קראי באגדתא כוותך דריש להו"

לענין גאולה העתידה, דתחלת הגאולה קשורה עם מלחמה, שהמלך המשיח "ילחום מלחמת ה'", ובתחלה ינצח "כל האומות שסביביו", שהוא ביטול המנגד, ואח"כ בא שלב נעלה יותר, "לתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרוא כולם בשם ה' גו'", עד ש"לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה כו'" (ספ"ב שם).

והכי נמי י"ל הכא גבי גאולת ישראל ממצרים, דזהו התוכן הפנימי בזה ש"הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה", כי זה שנמשל לשתית יין דוקא הוא לפי שאינו ענין של עונש לחוד, אלא בזה נרמזת ההתהפכות והשינוי שנעשו בעצם מציאותם, ע"ד ענין יין המשכר דכתיב ב"י"תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו", שע"י "שתי" זו נשכח רישו ויכול להתהפך מן הקצה אל הקצה, וכן בענינו, ששתיית "כוס התרעלה" מרמזת על ההתהפכות דמצרים להיות עוזרים ומסייעים לישראל.

וזהו שמקדים "הגיע זמנן של ישראל ליגאל" לפני "הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה", כי בתחלה באה גאולתן של ישראל מגלות המלכות, והיינו ע"י ביטול המיצר וההתנגדות כו'; ואח"כ באים לשלב השני, שמלכות עצמן מתהפכים, ע"י "לשתות כוס התרעלה".

ומעתה יש לדרוש נמי בטעם שדרשה זו נאמרה ע"י ר' ירמ' בר אבא דוקא ולא ע"י התנאים. דהנה, כידוע, אצל התנאים עדיין לא היתה חשכת הגלות בתוקף, וכהא דאמרו בשבת קיג: "ותותר - בימי רבי",

לשתות כוס התרעלה", ולכאורה הוי ל"י למינקט בסדר הפוך, דתחלה צ"ל ביטול כחה של מצרים ואח"כ אפ"ל הגאולה ממצרים.

והנה, בעץ יוסף על עין יעקב כאן ביאר הטעם שדרשו הנך תנאי ואמוראי פרטי החלום של שר המשקים על "מעלתם וענינם ומאורעותיהם" של ישראל, "לפי שבאמת נסתבב מחלומו שנתגדל יוסף מזה, וזה ה' תחלת הסיכוב להורדת ישראל למצרים אח"כ והי' הכל ההכנה להגאולה הבאה אחריו, א"כ הי' החלום מרמז בענין ישראל". והחילוק בין דרשות התנאים לדרשת ר' ירמ' בר אבא הוא, שהם דרשו הכתוב במעלות שונות של ישראל עצמם [ג' אבות, האמהות והשבטים; תורה, משה אהרן ומרים, סנהדרין וצדיקים שבכל דור ודור; ירושלים, מקדש מלך וכה"ג, פרחי כהונה ונסכים; תורה, באר עמוד ענן ומן, בכורים ונסכים], ואילו ר' ירמ' בר אבא "מפרש לה לכולא מילתא בעיקר ענין גלות מצרים וגאולתה".

ומעתה י"ל דבדרשתו בא ר' ירמ' בר אבא לרמז גם על עילוי מיוחד שהי' לישראל במצרים, שלבסוף לא זו בלבד שנתבטל מיצר הגלות אלא אף גם זאת שהמצרים עצמם נהפכו לעוזרים ומסייעים את ישראל וגאולתם (וכן הוא בענין עבודת איש ישראל בגלותו, שלא רק עליו להתגבר על המצרים אל הקדושה, אלא לבטל ולהפוך כל דבר להיות טוב ומסייע אל הקדושה. ואכ"מ). ובאמת הם שני שלבים בזמן הגאולה עצמו, וכמו דאשכחן ברמב"ם ספ"א מהל' מלכים

היינו שעד ימי רבי עדיין היו "שיריים" דריש רב כוותי' דוקא].

מימי האור דזמן הבית [וי"ל שלכן דרשו התנאים בעיקר במעלותיהן של ישראל, בהיותם במצב של אור וגאולה, כנ"ל]; משא"כ בימי האמוראים התחיל עיקר חושך הגלות, ולכן, דוקא ר' ירמי' בר אבא דריש הכתוב בענין של גלות וגאולת מצרים, ולאידך גיסא - דוקא בדרשתו מודגש העילוי הנפעל ע"י הירידה בגלות.

ויש' לומר שנרמז הדבר גם בשמו, ר' ירמי', מלשון מרירות, דקאי על מרירות הגלות [ועיי' קהלת רבה בתחילתו]. וזהו שמסיים בגמ' "א"ל ר' אבא לר' ירמי' בר אבא כי דריש להו רב להני קראי באגדתא כוותך דריש להו". רוצה לומר, דעם היות ש"רב תנא הוא ופליג" (עירובין נ: ועוד), מ"מ, ענינו של רב הי' שהפיץ תורה בבבל דוקא, דלהכי נק' רב דוקא (ולא "רבי"), כמאמר "כל רב מבבל וכל רבי מארץ ישראל" [עיי' ערוך ערך אביי, רשב"ס ב"ב נב ע"א ד"ה אבא], כי בבבל, מקום הגלות, חסר בגילוי הקדושה, הנרמז באות יו"ד [עיי' בזה בתורה אור לרבינו הזקן הוספות קיז, ד], ולכן גם רב דריש כר' ירמי' בר אבא דוקא.

[ומיה מתאים לפ"ז שגם לפי דרשות שאר האמוראים בתחלת הסוגיא שם קאי בעניני גלות דוקא "שלשה שרי גאים היוצאים מישראל כו" (עשירים וקרובים למלכות. רש"י); "ג' שרי גוים שמלמדים זכות על ישראל כו"'. אלא שבדרשת ר' ירמי' בר אבא "מפרש לה לכולא מילתא בעיקר ענין גלות מצרים וגאולתה", ולכן

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

להתחזק בבטחון

קבלת הטיפול הדרוש

קבלתי את מכתבו המפורט מ... אודות נדודיו עד כואו לאה"ק ת"ו ומצב חיי המשפחה שלו, ושואל דעתי אודות זוגתו תחי':

דעתי היא שאינו צריך לחשוב על פירוד, ח"ו, מזוגתו תחי', ועליו להיות חזק בבטחון בהשם יתברך, שהוא ברוך הוא ישלח לה רפואה והיא תשוב הביתה בריאה, ותוכל לגדל יחד איתו את ילדיכם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

טוב הדבר שהכניסו את זוגתו תחי' לבית רפואה, שם תקבל את הטיפול הדרוש.

מה שכותב אודות חמיו וחמותו שיחיו, תמיד קשה לשמוע טענות מרחוק, דעתי היא שיושיב שלושה מזקני הרבנים שלנו מאנ"ש, או שהוא וחמיו יסכימו על אחד הרבנים, והם - או הוא - ישמעו את הטענות שלכם ובודאי ימצאו מוצא, ויבקש את הרבנים לכתוב לי את דעתם בזה לאחר שישמעו את הטענות משני הצדדים.

דברי תורה - לדחיית המחשבות הזרות

הנני שמח לשמוע מסדר יומו בלימוד, ורצוני להציע לו, שיהיו לו גם ענינים של תורה

לקראת שבת

יז

בעל-פה, כמו הפרקים הראשונים בתניא, מאמר חסידות מכ"ק מו"ח אדמו"ר, וכמה פרקי משניות, כדי שבהליכתו אל ומהעבודה וכיוצא בזה ובעיקר כאשר מתחילות ליפול מחשבות זרות, יהיו לו מיד דברי תורה במה לדחות את המחשבות זרות, וכמאמר, מעט אור דוחה הרבה חושך.

בברכת רפואה קרובה לזוגתו תחי' ואשר ביחד עמה תגדלו את כל ילדיכם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

(תרגום מאגרות קודש ח"ה עמ' לח ואילך - אגרות קודש מתורגמות ח"א עמ' 258 ואילך)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

אפשר לפעול!

כל החי בישראל יודע כי מאז ומעולם גם בימי האור, אשר תורת ישראל האירה בכל עבר ופנה, בעת אשר בכל עיר וקהלה היתה ישיבת תלמידי חכמים, בכל עדה, גם קטנה ביותר, חיו מוסדי הדת, רב, שו"ב, מלמדים מקוה וכו' על מלואם, הנה גם אז היו החסידים רוח החי' בכל דבר טוב ומועיל

מכתב כבודו נכון הגיעני ועל אשר יתאונן על העדר ההכנה שהיתה לכבודו בטרם כואו למדינתם הטובה [ארצות הברית], ועל איבוד הזמן בלא פועל מסודר וקבוע, ובלי התאגדות והסתדרות ראוי' כל דבריו אמת ויציב.

אבל דבר אחד שאיני יכול להסכים אשר אי אפשר להועיל, ידוע ידענו כי כל פועל טוב ומעולה, יהי' מה שיהי' אי אפשר אשר יעשה בפעם אחד כאשר יוצא לצורף כלי, כי אם בעמל ויגיעה השתדלות ובמשך הזמן.

צעד אחר צעד יצעד העובד בעמל נפשו וביגיעתו מבלי התחשב עם כל המונעים ומעכבים הלוח' ילך דרכו אשר המתניח לו, בידעו נאמנה כי האלקים נותן תורה ומצות לעם אלקי אברהם יהי' בעזרו, ובא יבא אל המטרה אשר יחד לו בקביעות שיעורי לימוד ברבים ובנטע נאמנים הן המה ילדי בני ישראל יחיו.

אמת הדבר, כי תורתנו תורת החסידות דורשת מהחסידים אנ"ש שי' ללמוד אותה, ובענינה הלימוד עיקרי (להיותה נבנית על שכל אלקי הדורש עיון רב ומסירת הלב והמוח כאחד) אבל אלו האומרים כי העיקר הוא הלימוד דא"ת ובאם אין כאלו שראוים (מצד מעלת כשרונותיהם) אל לימוד עיוני כזה, אז מתפרדת ח"ו החבורה.

לקראת שבת

יט

לא כן הוא. החסידות דורשת עבודה שבלב זו תפלה בהתבוננות. החסידות דורשת לימוד התורה (נגלה) בעיון ובעומק הגמור. החסידות דורשת בירור וזיכוך המדות, לבער המדות רעות של שקר, רכילות, קנאה ושנאה, ולנטוע מדות טובות כאהבת רעים חסד וצדקה.

החסידות הוא רוח החי' במרכבת ישראל והיא הנותנת כח ועוז בכל אופני חיים עם ישראל. החסידות דורשת שיהי' רב בישראל ושהרב יעמוד באישיותו ממעל להעם, יתאים לכהונת משמרתו. החסידות דורשת שיהי' שו"ב ירא אלקים ולא שיהי' רק בעל מלאכה, כלומר איש אשר יוכל לאחוז מאכלת בידו בלבד, כי אם אשר ישא עליו חובת העדה, ולהיות מעיני העדה. החסידות דורשת שיהי' מלמד תינוקות של בית רבן, ושיתאים אל עבודתו בלי משוא פנים. החסידות דורשת שתהי' מקוה כשרה, ומאכל כשר, ודורשת מהבע"ב, נוות ביתם, בניהם ובנותיהם כי ילכו בדרכי התורה והמצוה.

...בכלל, מפורסם הוא, כי הכל הולך אחר המעמיד ואין הדבר תלוי בריבוי ומיעוט, כי הרוחני לא במדה ימדד ולא במאזנים ישקל. ילד קטן ואיש שיבה אם כי גויתם שונה, אבל בגודל נשמתם אין הבדל, ואין השכל מחייב אשר זה יחי' נשמתו קטנה מזה, כי הנשמה הרוחנית וכל חיות רוחני לא במדת גודל וקוטן ימדד.

יש לך בן אדם בעל כשרון טוב ולפעמים גם נעלה בידיעה רחבה, אבל חסר אוניס הוא כי יגלה כשרונותיו ויעבוד בהם לטובת הרבים, ויש לך אדם אשר כשרונותיו בהבנה והשגה לא גדולים המה ואפשר עוד בינונים, אבל כשרונותיו בעבודה ותעמולה, להוציא דבר טוב מהכח אל הפועל, גדולים הם, כי איש בעל רוח ורגש הנהו מתעורר בקל, ובכחו לעורר גם את אחרים בהתעוררות טובה ונכונה.

שני אנשים כאלו בהיותם יחדיו, מכוונים כחם לבם ודעתם על דבר אחד, אז יבא המבוקש הטוב והנעלה מהכח אל הפועל ממש, בשיעורי לימוד לגדולים, בינונים וקטנים.

אין הדבר תלוי אלא בעבודה מסודרת

...ידידי שואל אותי, ואיך לי לחשוב כעת להוות בריאה חדשה להמציא אנשים המוכשרים ולייחל אשר מהם וממני תצא תורה.

בלב בטוח באלקינו ואלקי אבותינו הק', ובפה מלא הנני אומר אפשר ואפשר, ואין הדבר תלוי אלא בעבודה מסודרת כאמור אשר שנים אנשים האחד בעל ידיעה, והשני בעל עבודה ופועל הנה שניהם יחדיו יכולים הם, בעזרתו ית', לבנות בנין ענקי, בנין עדי עד בקביעות תורה ואורה.

יואיל נא כבודו להשתמש בידיעתו הנכונה בטבעי אנשי עירו, ויזמין אליו את אחד

מהאברכים התמימים יחיו אשר באו למדינתם האדירה, להורות את אשר יעשה, ואז יראה כבוד ידידי כי בעזרת השי"ת יראה פרי טוב בעבודתו. אז יקויים אמרי קדש "עשה כאן ארץ ישראל"! ואז יתמלא משאלות לבבו הטובה - האמורה במכתבו זה - "כשנתרומם בעצמנו, אזי נוכל לרומם אחרים".

מקוה הנני לחסדי השי"ת כי דברי אלה יהיו נשמעים הפעם בהנוגע אל הפועל ומקרב לבי אברכו כי פועל ידיו ירצה הוי' ובכל אשר יפנה יצליח לטובת כת"ר ולטובת כל אנשי עדתו הט', ה' עליהם יחיו, ויתענגו על רוב טוב.

(אגרות קודש חי"א עמ' סג ואילך)

מהו חסיד?

פנינים העוסקים בהגדרת זהותו של החסיד; מהותו, תכונותיו ואורחותיו

למהותן של חסידים

פעם היה חסיד כמו בעל הבית מבוסס ומושרש, בית משלו, גן משלו, תפוחי אדמה משלו, בצלים משלו, חיות משלו. לאדם עשיר יותר הייתה בהמה גסה, לאדם עני יותר הייתה בהמה דקה

מהו חסיד?

בשאלה "מהו חסיד" ישנם הסברים רבים, שנאמרו בזמני התוועדות שונים, עוד מזמנים עברו, כשהייתי עדיין ילד קטן.

ברשימותיי משנת תרנ"ד, בהן רשמתי זכרונות משנות ילדותי, רשום, שעוד בהיותי עם ההורים ביאלטה-קרים - בשנת תרמ"ז, הסביר לי אבי שחסיד הוא לא רק בנוסח התפלה. לעתים קרובות מאד היה אבי מזכיר לי שאני חסיד מלידה ואשר עלי לזכור זאת בשעת האוכל, בשעה שאני מדבר, ובשעת התפלה והלימוד.

...בשנת תרס"ז היינו - הורי ואנחנו - ב'ווירצבורג-בייערן'. בהתוועדות י"ט כסלו דיבר אבי אודות חסידות וחסיד.

בשמחה הקדושה סיפר אבי, שבשנת תרל"ו, כשאמר הסבא אדמו"ר מוהר"ש המאמר הידוע "מים רבים", ישב הוא - אבי - עם הרב ר' יעקב מרדכי בזפאלאו ודיברו ביניהם

בעניני עבודה.

בתוך כך התעוררה אצלם שאלה מהו חסיד. הרב רי"מ אמר שחסיד הוא זה שמסור לרבי.

אצלי הונח – אומר אבי – שהמקושר לרבי במדה הגדולה ביותר של התקשרות, עדיין הנו חסיד חלש. חסיד הוא דבר אחר לגמרי. אחרי שהתעמקתי בדבר הסקתי, שענינו של חסיד אינו ההתקשרות אל הרבי בלבד, אלא על חסיד להיות מסור גם לפעולותיו של הרבי.

והסברתי אז את הדבר לעצמי מגוף ונפש: הגוף מקושר לנפש בהתקשרות עצמית. אך, ענין ההתקשרות של גוף ונפש הוא התמסרות הגוף לפעולות הנפש.

בשנת תרל"ז – מספר אבי בהתוועדות י"ט כסלו תרס"ז – כשהסבא אדמו"ר מוהר"ש אמר המאמר הידוע "וככה", בא לחג השבועות הרה"ח ר' דוב זאב קאזעוויניקאו. כשהרה"ח הרד"ז בא פעם אלי להתוועד, שאלתיו השאלה מהו חסיד.

הוא ענה לי:

חסיד הוא שדורש טובת זולתו במסירות, שכך היה החינוך וההדרכה של זקני החסידים להשריש בילדי החסידים הצעירים את ההרגש להיות דורש טובת זולתו במסירות, ועל עבודה מסורה מקבלים השכר הטוב ביותר.

(ספר השיחות ת"ש [המתורגם] ע' לה, לח-ט)

מהו חסיד אמיתי?

פעם היה חסיד כמו בעל הבית מבוסס ומושרש, בית משלו, גן משלו, תפוחי אדמה משלו, בצלים משלו, חיות משלו. לאדם עשיר יותר הייתה בהמה גסה, לאדם עני יותר הייתה בהמה דקה.

כשקם בבוקר הוא שותה תה עם חלב מורתח משל הבהמה שלו, אוכל תפוחי אדמה שלר – זה היה נקרא בעל הבית מבוסס ומושרש.

כך היה פעם גם חסיד. הכול היה לו משלו. לא היה לו צורך ללוות מהשני קצת אהבה, יראת שמים, אהבת ישראל, חיבת התורה וקיום המצוות. הוא היה או עשיר או עני, אבל הכל היה לו משלו.

ואילו כיום, בית כנסת שלומדים בו פעם אחת בשבוע חצי פרק או פרק שלם "תניא" – כבר נקרא בית כנסת חסידי. אכן, זה צריך להיות, אך, האם זה ציור של חסידות? הרי זה רק שבשעה של רעב, גם מוץ טוב. אבל...

(ספר השיחות תש"ה [המתורגם] ע' מו)

מאיך באנו ולהיכן הגענו

צריכים לעשות חשבון, איזו רחמנות עלינו, מהיכן אנו באים ולהיכן הגענו. מילא אלו שנולדו כאן [בארצות הברית] או שנמצאים כאן כבר עשרים שלושים שנים, נו, "בהדי כבשי דרחמנא למה לך", אך איזה רחמנות היא עלינו – בוודאי שהכל הוא בכוונה – אבל...

"ירד ירדנו לשבור אוכל", לשבור את האוכל. הירידה היא גדולה מהיכן שבאנו ולהיכן שהגענו. ציור החסידות כאן הרי הוא בשפל המצב. בבית, בעיירות הורודישין, ליעפליע וכדומה, כשהיו נכנסים לבית המדרש הוא היה אמנם עלוב, נוזל מהגג וכדומה, אבל הוא היה מאיר, היו הרי מתפללים באריכות, הייתה רק שאלה רק במה יש להתפלל, אבל התפללו. היה אור, היו פוגשים יהודי בטלית קרועה, במגפיים קרועים ובפירוש בבגד קרוע, אך כשהוא היה אומר "ברוך שאמר והיה העולם" היה "נשמע" במילא פירוש המילות של הדברים.

וכיום? – במה שקוועים? כן! נותנים צדקה לישיבה ולשאר מוסדי הצדקה, אבל לא שומעים שמתפללים או לומדים חסידות כמו שצריך, אף לא ביחיד סגולה. אכן, רחמנות גדולה עלינו. מהיכן אנו באים ולהיכן הגענו.

...צריכים להתגבר ולהסיר את המניעות והעיכובים.

(ספר השיחות תש"ה [המתורגם] ע' מו-ז)

חסיד הוא פנסאי

החסיד ר' יוסף יוזיק הורוויץ הי' עם חתנו ר' פייוול זלמנוב, בשבת קודש אצל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בוירצבורג.

אדמו"ר נ"ע התפלל באריכות, האורחים בינתיים עשו קידוש ולקחו משקה במידה נכונה. אחר כך בסעודת שבת שאל רי"י הורוויץ לאדמו"ר נ"ע: מה הוא חסיד?

ענה לו: חסיד הוא לאמטערשציק – האיש שהולך בהרחבות להדליק פנסי העיר – יש לו מקל ארוך ובראשו אש, הוא יודע שהאש אינה שלו, והולך ומדליק כל הפנסים.

ושאל הרי"ה: מה לעשות אם הפנס הזה במדבר שומם?

והשיב: גם שם צריכים להדליק. שיראו שזהו מדבר שומם. ואז המדבר יתבייש מהפנס.

ושאל עוד הרי"ה: מה לעשות אם הפנס באמצע הים?

והשיב אדמו"ר צריכים לפשוט את הלבושים, לקפוץ המיימה ולהדליק.

ושאל הריי"ה זהו חסיד?

אחרי שחשב הרבה, ענה כ"ק נ"ע: כן, זהו חסיד.

שאל עוד הריי"ה: אינני רואה את הפנס.

וענה לו: מפני שאינך האיש המדליק.

ושאל עוד: איך נעשים איש המדליק?

והשיב: צריכים להיות סור מרע. להתחיל עם עצמו, לרחוץ את עצמו, להיות יותר מזוכך, אז רואים את הפנס אצל השני. ואם הוא בעצמו חומרי ("גרָאָב") אז רואים חומריות, אבל אם הוא מזוכך הוא רואה בהשני זכוך.

(תרגום מספר השיחות תש"א ע' 631-7)

לדבר פחות ולעשות הרבה

לחשוב הרבה, לדבר פחות, ולעשות הרבה, והכל עם עצמו – זוהי מהותו של חסיד מלפנים.

אחד מהרביים (כמובן לפני נשיאותו) נכנס אל רבו ל"יחידות", ויענהו:

עבודתך היא לעסוק עם עצמך, עד שהזולת ירגיש, שיתרחבו ה"ונוזלים", וכמשל האיכר המביא חטים לטחון, הרי הוא חושב שהנקב של המשפך שמשם יוצא הקמח – נותן את הקמח, אבל הטוחן יודע שכששופכים קמח בקערה – מקום שנותנים שם החטים – יש אז קמח במשפך, אבל תנאי בדבר שצריך לתת שם חטים ולא חול וכיוצא בזה, ואם ישפכו לשם חול לא יהיה קמח. ולכן חסידות צריכה להיות בלי פשרות, כדי שפרוסת הלחם שתגיע להלז תהיה לחם להחיות.

חסידות דורשת לא רק לשמוע אלא לקלוט, לקלוט ולחוש אלקות, לקלוט ולחוש תורה, לקלוט ולחוש את הזולת.

(ליקוטי דיבורים חלקים א-ב [המתורגם] ע' 36)

כדי לעשות טובה צריך לחשוב הרבה

בעבר שאלו מהו חסיד? – חסיד הוא "אמור מעט ועשה הרבה". בכוחות הנפש ישנם מחשבה, דיבור ומעשה. על חסיד לחשוב רבות, לדבר מעט, ולעשות הרבה. רבנו הזקן אמר, "ואהבת לרעך כמוך" הוא כלי ל"ואהבת את ד' אלוקיך". צריך שיהיה חוש בלאהוב יהודי, חסיד צריך לחשוב הרבה כיצד לעשות טובה ליהודי.

(ספר השיחות תש"ב [המתורגם] ע' קמט)

להרגיש את הזולת

הכל תלוי ברצון, והעיקר בהרגש ("געפיל"). יש לך אדם אשר כל ענינו הוא רק לעצמו, וגם אם לומד לפעמים עם הזולת הרי זה גם כן לטובת עצמו, ויש אדם שיש לו הרגש טוב ("אָ גוט'ן געפיל") והדבר שהוא טוב לו, חפץ להנות בו גם את חברו.

ודבר זה הוא אחד מיסודי דרכי החסידות אשר הורו כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הרבה לדבר אתי עמי בשבחן של העוסקים בלימוד חסידות ברבים, ויש לי הרבה רשימות וסיפורים בענין זה.

פעם אמר לי:

"ברור אצלי, דכשיהודי חסידי יושב בבית המדרש ולומד או חוזר בע"פ חסידות ברבים, זוהי שמחה אצל זקניי, והשמחה שלהם מספקת לו ולבני בניו רוב טוב בגשמיות וברוחניות ("און זייער שמחה איז מספיק פאָר אים און קינדס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות")."

וכמה פעמים התאונן שישנם בעלי צורה לעצמם וחסרים הרגש לעשות טובה לזולתן, ופעמים הראה לי על אנשים בינונים בציור עצמם, אבל באמת, מעלתם גדולה בכך שיש להם חוש טוב בחזרת חסידות ברבים.

מדוע צריכים אותך?

הוא היה אומר לי:

"חסיד יוצר סביבה, ובאם אינו יוצר סביבה, צריך הוא לפשפש בכליו, מה קורה עמו בעצמו. וזה גופא (שאינו יוצר סביבה) צריך לשבור את רוחו כקיסם ("דאָרף אים צוברעכיץ וי אקינעלע"), ועליו לשאול את עצמו מה אני עושה בכלל בעולם?"

וסיים לי, בהמעשה הידוע מאחד החסידים הגדולים של רבינו הגדול שהי' מהמקורבים ביותר, ופעם בהיותו ביחידות שאלו רבינו בעניניו (כי לא-עלינו ירד אז מנכסיו), והתאונן, והשיבו רבינו: "אתה אומר מה הנך צריך (לשלם חובות, לחתן את הילדים, צריך שיהיה מהיכן להוציא זאת), אך על מה צריכים אותך אין אתה אומר, הנדרש ממך הוא להאיר את הסביבה עם תורה ועבודה שבלב, פרנסה וכל מה שהנך צריך, צריך הקב"ה לתת. עשה מה שנדרש ממך, והקב"ה יעשה את הנדרש ממנו" ("טוט וואָס דו דאָרפסט וועט השי"ת טאָן וואָס ער דאָרף"). (ספור זה שמעתי מאתו כפי ששמעו בכמה נוסחאות, כי ענין זה הי' עם איזה חסידים בזמנים שונים).

(תרגום מאגרות קודש ח"ב ע' תקמ ואילך)